

AZ EGERI NÉPI KOLLÉGIUMOK SZEREPE A SZOCIALISTA SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS FOLYAMATÁBAN

BALÁZS SÁNDOR

A NÉKOSZ rövid, 1946-tól 1949-ig terjedő időszakában – Makarenko elméleti megállapításait nem ismerve, a szocialista közösségről és közösségi életről keveset tudva – tiszteletet ébresztő és egyben érdeklődést is egyre jobban felkeltő nevelési eredményeket hozott, mely tagjainak társadalmi tevékenységében, gyakorlati munkájában, egyéni életében jut kifejezésre.

Az egykori népi kollégisták közül egy 1971-ben végzett felmérés adatai szerint 25%-uk politikai és állami területen vezető funkciót tölt be, további 44%-uk pedig különböző területeken lát el nevelő tevékenységet.¹

Az a mozgalom, amely ennyi aktív közéleti embert nevelt megérdemli a nagyobb odafigyelést, tapasztalatainak tanulmányozását.

A népi kollégiumi mozgalomról számos kötet illetve önálló tanulmány jelent meg. Szerényebb a feldolgozása viszont a mozgalom helyi történetének és még kevesebb olyan forrásanyaggal találkozunk, amely a mozgalom vezetőinek, aktivistáinak, tagjainak visszaemlékezését tartalmazza Eger város vonatkozásában.

Ez a tanulmány egy nagyobb terjedelmű dolgozat része. Arra vállalkozik, hogy felvillantsa a NÉKOSZ mozgalom országos elindítását, s bemutassa a népi kollégiumok megszervezését Eger városában, s az itteni kollégiumokban folyó nevelőmunka fő irányait és gyakorlatát.

A NÉKOSZ mozgalom kibontakozása hazánkban

1946. július 10-e a népi kollégiumi mozgalom legemlékezetesebb napja. E napon indította el Győrffy István kollégium közössége országos mozgalmát a népi kollégiumok megszervezéséért. Tanévzáró ünnepségükön tették közzé felhívásukat.²

A demokratikus pártok vezetői, a hivatalos kormányzat is nagy lelkesedéssel fogadták a kezdeményezést.³

A népi kollégiumok létrehozását szorgalmazó felhívás eredménye az lett, hogy 1946. szeptemberében már 45 új főiskolai és középiskolai kollégium nyitotta meg kapuját, adott otthont, teremtett tanulási feltételeket 2000–2500 szegény, népi származású fiatalnak. Az elkövetkező években tovább folyt a kollégiumok szervezése. Az 1946/47-es tanév végére 70-re, az 1947/48-as tanév végére pedig 160-ra nőtt a népi kollégiumok száma, közel 10 000 népi kollégistának adott otthont.

A népi kollégiumok kialakulása Egerben

Rajk László belügyminiszter 1946. július 15-én írásban fordult a vármegyék alispánjaihoz, kérte a népi kollégiumok létrehozását, s egyben meghatározta a legközelebbi feladatokat.

Ennek megfelelően 1946. augusztus 15-ig megyénkben is meg kellett vizsgálni:

- milyen épület lenne alkalmas az 50 – 100 fős kollégium számára;
- a kollégium felszerelését honnan, miből lehetne biztosítani;

Hatalmas feladatot jelentett ez a város akkori vezetésének az alábbiak miatt:

- Eger város lakosságában mélyen ültek a vallásos gyökerek. A katolikus egyház szerepe jelentős a közéletben. Az egyház ténylegesen leghatalmasabb hirdetője volt Egernek. Találónan írja Szabó Zoltán a „Cifra nyomorúság” c. könyvében: „Sokan és sokszor mondták nekem Egerről a szót, hogy a feudálkatolicizmus vára . . .”⁵
Az egyház szerepe meghatározó volt a nevelésben is.
- A papság mellett meghatározta a város fejlődését az itt élő tisztviselő réteg. Az 1930-as népszámlálás adatai szerint a 30 424 fős lakosságnak 13,5%-a közalkalmazott.⁶
- A város társadalmi rétegződésében – arányában – nagy szerepet játszott a parasztság, mely Szabó Zoltán szerint a városnak harmadik arca.⁷
- A felszabadulást megelőző időben Egernek nincs jelentős ipara, s ez meghatározta a munkásság alakulását is.

A népi kollégiumok szervezési munkái ténylegesen 1946. augusztus 6-án indultak meg városunkban. A város polgármestere Dr. Takács László levelében felkérte a Magyar Nemzeti Bizottság helyi szervezetét, hogy „. . . szíveskedjenek sürgősen (még e héten) összehívni a pártközi értekezletet”.⁸

A pártközi értekezlet összehívására 1946. augusztus 8-án került sor a városházán, melyen Varga István Győrffy-kollégista is résztvett, felszólalt, s méltatta a népi kollégiumok szerepét: „. . . a földreform után egyik legfontosabb feladat a népi kollégiumi mozgalom kiterjesztése.”⁹

A pártközi értekezleten kollégiumi célra legalkalmasabbnak a Baktai úton levő Csapatkórház épületét találták, habár e kérdésben nem alakult ki teljes egység a pártok vezetői között. E más véleménynek adott hangot a másnapi Nemzeti Bizottság ülésén a Magyar Kommunista Párt városi titkára Mucsi Sándor, akihez még többen csatlakoztak. Úgy érveltek „. . . hogy a csapatkórház épülete távol esik az iskoláktól. Javasolják kollégium céljára a Katolikus Legényegylet épületét.”¹⁰ Hosszas vita után a Nemzeti Bizottság e javaslatot fogadta el és elhatározta, hogy a belügyminiszterhez kérvényt intéz a Legényegylet átengedése iránt.¹¹

Nagy gondot jelentett már ezen Nemzeti Bizottsági ülésen a leendő kollégium legszükségesebb berendezéseinek biztosítása is. A városnak nem volt pénze újak vásárlására, de ebben az időszakban erre nem is volt lehetőség, az idő pedig sürgetett. Többen felvetették, hogy a helybeli Korona Szállóban „36 db, az oroszok által itt hagyott vaságyat találtak, mely igen megfelelő volna e célra”.¹²

Jelentős kezdeményezés történt ezen a Nemzeti Bizottsági ülésen a kollégium anyagi feltételeinek biztosítása érdekében is. Elfogadták, hogy „... miután a megye falvaiból és községeiből verődnek össze a kollégium tanítványai, a tanítványok arányában kell a községeknek a fenntartási költségekhez hozzájárulni.”¹³

A Nemzeti Bizottság állásfoglalása alapján tette meg intézkedését Heves vármegye alispánja is, aki 1946. augusztus 12-én adta ki a „Népi kollégiumok felállítása” c. iratát. Ezeket írja: „A gyermekek ellátását úgy gondolom legcélravezetőbben biztosítani, ha minden község, illetve város közössége kötelezze magát egy tanuló (esetleg kettő-három) teljes iskolaévi ellátására.”¹⁴ Ebben a levelében az alispán részletes kimutatást ad, hogy milyen terhet jelentene a tanulók ellátása az adott településre.¹⁵

A kollégium megindításához tervezett ütemet azonban nem tudták biztosítani. A munkákat sok tényező hátráltatta:

- 1946-ban ismét beépült a tisztviselő karba a háború alatt elmenekült hivatalnoki gárda;
- a parasztság egyes helyeken szabotálta a termelést, a beszolgáltatást, a „nagygazdák titkos gyűléseket tartottak, s egyre nyíltabban hangoztatták hogy közeleg a kommunistákkal való leszámolás órája”;¹⁶
- a belügyminiszter nem adta át a katolikus Legényegylet épületét kollégiumi célra, hanem a háború alatt erősen megrongálódott Csapatkórházat utalta ki.

A Csapatkórház épületét 1946. októberében kezdték meg felújítani, de a vármegye nem rendelkezett az ehhez szükséges 50 000 forinttal. Ezért 1946. október 4-én Bartha István alispán segélyért fordult a belügyminiszterhez, a vallás-közügyügyi és újjáépítési miniszterhez.¹⁷

A helyi Nemzeti Bizottságok az üzemek, az intézetek, a pártok segítségével gyűjtést szerveztek a kollégium javára.¹⁸

1946. november 1. nevezetes napja Eger város iskolatörténetének, mert olyan stádiumba jutott a Csapatkórház épületének felújítása, hogy 40 tehetséges, elsősorban munkás és paraszt-származású tanuló kezdte meg a népi kollégiumi életét, s kapott viszonylag jó feltételt, addig soha nem tapasztalt segítséget tanulmányai megkezdéséhez.

A kollégium neve: II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégium. Városunkban az első népi kollégium megnyitását még másik kettő követte.

1947. szeptemberében a Dobó Katalin Leánykollégium¹⁹, 1948. őszén pedig az általános iskolai tanulók részére a Cecey Éva Népi Kollégium nyitotta meg kapuját.²⁰

A II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégium első igazgatója Földi Ágoston volt, aki e feladatot csak rövid ideig látta el. Őt követte Dr. Horváth Miklós 1947. április 27-ig,²¹ majd e fontos megbízatást Berzy András látta el egészen 1949 nyaráig, a NÉKOSZ feloszlásáig²².

A Dobó Katalin Leánykollégiumot kezdettől Darvas Andorné, a Cecey Éva Népi Kollégiumot pedig Máté Erzsébet vezette²³. A kollégium nevelői a legkiválóbb pedagógusokból kerültek ki. Ilyen nevelők voltak a II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégiumban Szabó Endre, Somos János²⁴.

A kollégium belső élete, nevelőmunkája

1946. november 1-el a II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégiumban *elkötelezett* nevelés kezdődik meg. A kollégium nevelői felismerték, hogy ebben a kispolgári szemléletű, erősen vallásos befolyású városban csak abban az esetben tudnak megfelelő eredményt produkálni a szegénysorsú munkás, paraszt származású gyermekek nevelésében, ha kezdettől fogva a kollégiumi *nevelőmunkát összekapcsolják* a *mozgalmi* tevékenységgel, ha széleskörű *kollégiumi demokratizmus* érvényesítésével készítik fel a tanulókat a közéleti aktivitásra.

Kezdetben nehezítette a nevelőmunka kibontakozását, hogy nagyon differenciált életkorú és szemléletű tanulókkal foglalkoztak. A kollégium tanulói zömében egyházi felügyelet alatt álló gimnáziumokba jártak.

A kollégiumba került gyermekek, mozgalmi, közösségi szervezésében elsőrendű feladat volt a *primer közösségek* létrehozása. Ez nem volt egyszerű feladat. Kezdetben 40, majd később 63 főnyi 11–18 év közötti fiút kellett *közösséggé* formálni, akik addig nem ismerték egymást, akiknek többségénél az életszükségletet még mindig a vallásosság határozta meg. A demokratikus társadalmi életre nevelés érdekében feladatként jelentkezett a kollégiumban s különböző *társadalmi szervek* létrehozása, melyek lehetőséget, keretet adtak a tanulói öntevékenységeknek, melyeken belül megvalósulhatott a tanulók *önirányítása*. Hasonlóan az országban működő népi kollégiumokhoz a II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégiumban is létrehozták a *szobaszövetkezeteket*. Minden alakuló szövetkezeti taggyűlésen megválasztották a közösségek *tisztikarát*, akik irányítói, kezdeményezői lettek az adott közösség életének. A tisztikar megbízatását féléves időtartamra kapta meg. Ez a féléves vezetői megbízatás mindenképpen helyes volt, mert ez az idő lehetőséget adott egymás megismerésére, ezen idő alatt eldőlt, hogy a közösségek bizalmát élvező vezetők el tudják-e látni adott területük irányítását, ellenőrzését. Ha a feladatot jól látták el, akkor a tagság megerősítette a vezetőket beosztásukban, ha pedig nem, akkor leváltották őket.²⁵ A megalakult szobaszövetkezetben gyorsan bontakozott ki a közösségi élet, irányításukban, életük megszervezésében magas fokra jutottak. Miként érték el ezt a fejlődést?

A közösséggé válásban elsődleges tényezőként azt emelem ki, hogy a szövetkezet tagsága *céljait* világosan fogalmazta meg, melyet a tagság egésze *megértett, elfogadott*, s helyzetéből adódóan *motiválva* volt a végrehajtására. Igazi erős tenniakarás volt mindenkiben. Bennük valóban élt az a gondolat és azt tették is, melyet indulójuk így fogalmaz meg: „Holnapra megforgatjuk az egész világot!”²⁶

A célfeladatok kijelölésében, a tagsággal való elfogadtatásban, a feladatok végrehajtásában különösen kulcsfontosságú szerepük volt a szobaszövetkezetekben megválasztott *megbízottaknak*. Ezek a megbízottak a közösségi élet egy-egy területének felelős gazdái voltak, illetve képviselték az adott szövetkezet tagságát a kollégiumi szinten tevékenykedő különböző *bizottságokban*. Nagyszerűen megvalósították azt a fontos pedagógiai elvet, hogy a személyiséglejlesztésben döntő a tevékenység, a tevékenykedtetés. A szövetkezeti megbízottaknak *nem formális* funkciójuk volt, hanem *felelős, konkrét tevékenységet* végeztek. Minden szövetkezeten belül az alábbi megbízottakat választották meg:

*Honismereti megbízott, kulturális megbízott, ifjúságpolitikai megbízott, gazdasági megbízott, sportmegbízott.*²⁷

A kis közösségekben megtanulták a nyílt vitát, azt, hogy a „...közös cél érdekében egymást nem legyőzni, hanem meggyőzni kell”.²⁸

A szobaszövetkezetek nem voltak egymástól elszigetelve. Összekötötte őket a *közös cél*, az alkalmanként végzett *közös tevékenység*, a másokért végzett munka. A szervezetenként önálló szobaszövetkezetek életét a *szövetkezeti tanács* is összefogta. A szövetkezeti tanács havonként ülésezett, napirendjén folyamatosan értékelték az eltelt időszak munkáját, s meghatározták az elkövetkező napokra eső feladatokat. Erre utalnak a tanácsülésen felvett jegyzőkönyvek, melyek egyikében ezeket olvashatjuk: „A kollégium ellátása nincs fedezve, ezért felkérem a tagságot, hogy a kollégium gondnoka által megállapított természetbeni járandóságot a legrövidebb időn belül szállítsa be a kollégiumba.

A kollégium előtt levő két nagy vízmedencét rohammunkával fogjuk eltávolítani.u²⁹

A kollégiumon belül felmerülő *fegyelmi kérdésekkel* a tanulók köréből választott *népbíróság* foglalkozott. A havonta megtartott bírósági üléseken azokkal foglalkoztak, akik valamilyen módon vétettek az együttélési szabályok ellen, a kollégiumi normákat megszegtek.³⁰

A népbírósági döntéseket rendszeresen az általuk szerkesztett *Népbírósági Közlönyben* tették közre.³¹

A kollégium egészét érintő kérdések megvitatására, döntések meghozatalára legmagasabb fórum a *népgyűlés* volt. Ilyen lényeges kérdés volt a kollégium vezetőségének, tisztikarának megválasztása.

A kollégiumban működő társadalmi szervek – szobaszövetkezet, szövetkezeti tanács, bizottságok – nagy teret biztosítottak a *kritika-önkritika* konkrét gyakorlására. Azt a gyakorlatot alakították ki, hogy nem minden apró hiba után vonnak felelősségre tanulókat, nem követeltek ilyen esetekben az önkritikát. Azonban ha olyan szabálysértést követett el, amely sértette a közösség, a kollégium érdekét, akkor nem hunytak szemet a hibák felett, hanem éltek a kritika lehetőségével. A kritikát nyíltan a szobaszövetkezeti üléseken, népbírósági tárgyalásokon, tanácsüléseken gyakorolták. Döntéseikből az tűnik ki, hogy nagyon határozottan felleptek azok ellen, akik az elért eredményeket veszélyeztették. Nem alkudtak meg, nyílt, egyenes, őszinte tanulók voltak, ezt várták társaiktól, maguktól is. Ha kellett „robbantottak”, eltávolították a nem közjük való tanulókat. A II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégiumban a kritika-önkritika gyakorlásának sajátos módját jelentette a tanulók által vezetett „Egyéni napló”. Ebben a naplóban a nap legfontosabb eseményeit rögzítették, s megfogalmazták másnapi terveiket.³²

A kollégisták közéleti tevékenysége

A város sajátos helyzetéből adódóan nem volt a kommunista pártnak jelentős munkás- és tömegbázisa a vizsgált időszakban. Ezt tükrözik az 1947. augusztus 31-én megtartott választások eredményei is. Megyei összességben a választók 26%-a a kommunista pártra adta szavazatát, Egerben viszont a párt csak a szavazatok 15%-át kapta meg.³³

A kommunista párt vezetői Sulyán György megyei és Mucsi Sándor városi titkárok a NÉKOSZ mozgalom meghirdetésének kezdetétől felismerték, hogy a népi kollégiumok tanulói ifjúsága milyen jelentős erőt képvisel, hogy ezek a szegénysorsú munkás-paraszt fiatalok új lendületet, új erőt adnak a népi demokratikus forradalomnak. A kommunista párt erőteljesen támogatta mozgalmukat. A párt bekapcsolódott a kollégiumi élet feltételeinek megteremtésébe, később rendszeresen látogatták az ottani foglalkozásokat. Politikai előadásokat tartottak a klerikális reakció elleni harc szükségességéről, az államosítás fontosságáról, szemináriumokat vezettek, melyeken a marxizmus alismereteivel foglalkoztak. A párt vezetői és a kollégisták között nem hivatalos, hanem állandó személyes, közvetlen kapcsolat alakult ki. Olyan volt e kapcsolat melyben őszintén elmondták gondolataikat, elképzeléseiket egymásnak. Ezek alapján érte el a kommunista párt, hogy a megyeszékhelyen élő népi kollégistákat ki lehetett vinni a tömegek közé, ki lehetett vinni az „ut-cára”. Lehetett rájuk számítani az ingadozókat meggyőző munkában, a bigottak ingadozóvá tételében. Fontos politikai szerepet tölthettek be a városban, a megyében a kommunista párt befolyásának növelésében. Az agitátori tevékenységük egyik területe volt a *falujárás*. Falujárások alkalmával segítették a *tömegek kulturális elmaradottságának* felszámolását, közreműködtek a meglévő szellemi sötétség megszüntetésében. Így aktív részesei lettek a kibontakozó kulturális forradalomnak.³⁴

A falujáráshoz hasonlóan nagy örömmel végezték az *üzemlátogatásokat*. Így jutottak el a Stetz-féle vasöntödébe³⁵, a Mária utcai szeszgyárba³⁶, a Dohánygyárba, az érseki téglagyárba³⁷. Az üzemekben tájékozódtak a termelésről, a munkások életéről, népszerűsítették a kommunista párt programját, kollégiumi életüket.

A népi kollégiumok tanulói különösen nagy aktivitást fejtettek ki az *iskolák államosítása* érdekében. Az államosításért folyó küzdelem valóságos harc volt, melyet erősen nehezített az a tény, hogy a tanulók többsége valóságos nevelést kapott, s szüleiket erősen befolyásolta az egyház. Ezt a jelentős harcot különböző területeken vívták, melyek közül legjelentősebbek voltak az osztály, az iskola.

Harcuk közé tartozott az *egyházi reakció* elleni küzdelem is. A klérus elleni harcukat kivitték a tömegek közé is. Különösen 1948. novemberében, decemberében erősödött fel ez a tevékenység. December 2-án a déli órákban Mindszenty és az egyházi reakció elleni tüntetésre került sor.

„A népi kollégiumok diákjai az érseki palota udvarába vonultak, munkásmozgalmi dalokat énekeltek, Mindszenty ellenes jelszavakat hangoztattak: Nem kell nekünk Mindszenty, Amerika fizeti! Le a fekete reakcióval! A tüntetők küldöttséggel mentek az érsekhez és így igyekeztek kérésüknek eleget tenni. Az érsek, Czaplak Gyula azonban nem fogadta őket. E nap késő délutánján újabb tüntetésre került sor, melyen már a népi kollégisták mellett részt vettek a pedagógusok és a munkások is.³⁸ A népi kollégisták lelkesítő példájára megmozdult a város diáksága és felsorakozott az egyház elleni harcukhoz. Az egri Állami Kereskedelmi Középiskola katolikus ifjúsága 1948. december 13-án levélben kérte Czaplak Gyula érseket: „A Kegyelmes Érsek Úr hivatásánál fogva hasson oda, hogy a magyar katolikus egyház és a népi demokrácia végre kiegyezzen. Szüntesse be az egri egyházmegye területén

Mindszenty József hercegprímás uszító körleveleinek felolvasását. Tartsa be a küldöttségnek tett ígéretét és tárgyaljon az illetékes minisztériumokkal. Mi katolikus fiatalok kérjük, hogy úgy mint Hamvas püspök úr, a Kegyelmes Érsek Úr is álljon a haladó szellemű katolikus ifjúság tábora mellé.”³⁹

A népi kollégisták Egerben is kezdettől ott voltak a *demokratikus ifjúsági szervezetek* létrehozásánál, majd azok megalakulása után vezetői feladatokat is ellátták.

Különösen a II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégium tanulói voltak a motorjai a mozgalomnak, Közülük Jedlicska Gyula a METESZ titkári funkcióját látta el, Tóth János pedig a Diákszövetség vezetője volt.

A politikai nevelés módszerei a népi kollégiumokban

Az egri népi kollégiumokban eredményes nevelőmunka folyt a különböző nevelési színtereken. A kezdetben meglevő kommunista mag kiszélesedett, a kollégisták egyre szélesebb tömege vett részt a közéletben, s végzett társadalmi, agitációs tevékenységet. Ez ellen a közéleti, politizáló tevékenység ellen emelt szót a kisgazdapárti „Egri Barázda” című lap egyik cikkében: „Boldog az az ország, ahol a politikát nem a tömegek irányítják, és ahol nem mennyiségi, hanem minőségi embernevelés folyik.”⁴⁰

A nevelési feladatok megoldása érdekében alkalmazott módszerek között a népi kollégiumokban elsődleges szerepe volt a *meggyőzésnek*. A kollégiumi nevelésben a meggyőzésnek különböző eszközeivel alakították ki a tanulók *meggyőződését*, melyek meghatározták és ma is meghatározzák emberi tevékenységük irányát. A kezdeti időszakban különösen nagy szerepet kaptak a *társadalomtudományos ismeretek*. A tanulók kollégiumi előadásokon ismerkedtek meg a materializmussal, szemináriumokon, vitákon a marxizmus alapismereteit dolgozták fel. Munkáikban, feldolgozásaikban helyt kap Marx, Engels, Lenin és Sztálin műveinek megismerése. Egy-egy ilyen beszélgetésre, vitára meghívták a Kommunista Párt helyi vezetőit is. A kollégiumokban megkülönböztetett gonddal tervezték meg, hogy a tanulók megismerjék a *napi aktuális bel- és külpolitikai kérdéseket*. Reggel 6.30-tól 7.00-ig rövidebb, majd este 20.30-tól 21.30-ig hosszabb ismertetőket, előadásokat hallgattak meg.⁴¹ A meggyőződés formálásában jelentős *eszközként* alkalmazták az *eseményeken, rendezvényeken való részvételt, látogatásokat, találkozókat*. Ezekben a rendezvényeken a népi kollégisták nem pusztán szemlélődők, hanem azok aktív, tevékeny részesei voltak. Meggyőződésük kialakítását *értelmi alapon* indították el, azonban kezdettől fogva kapcsolódtak a nevelő munkához *érzelmi elemek* is.

A meggyőzés eszközei között rendszeresen alkalmazták a *példa és eszménykép* állítását. Leggyakrabban a *közvetlen, személyes példamutatásra* volt lehetőség. Ilyen példák voltak a tanulók előtt a kollégiumban dolgozó kommunista nevelők, kiknek lelkesedése, az újért való rajongása tiszteletet váltott ki bennük.

A kollégiumi nevelésben a meggyőzés módszerével együtt alkalmazták a *követelés módszerét*. A különböző községekből kollégiumba került tanulók a magatartás és cselekvés más és más normáit hozták magukkal, akikből aktív

közéleti embert kellett nevelni. E célból követelményként jelentkezett a tanulóknak, hogy ismerjék meg a közösségi élet szervezeti, tartalmi kérdéseit, hogy rendszeresen tájékozódjanak a politikai kérdésekben. A különböző összejöveteleken – szövetkezeti ülés, bizottsági ülés, tanácsülés – elérték, hogy a tanulók megértették és belátták a követelmények szükségességét. A végrehajtását a különböző önkormányzati szervek ellenőrizték és időszakonként értékelték. Ezek eredményeként alakult ki, hogy a *kezdeti vezetőségi követelmény helyett a kollégium közösségének követelménye* jött létre.

A *gyakorlás* mint a politikai nevelés módszere a népi kollégiumi nevelésben is adott volt. Felismerték, hogy mindenfajta szokás és készség kialakításának legfontosabb feltétele a megszerzett ismeretek különböző helyzetekben való gyakorlása. A gyakorlás tette lehetővé, hogy a munkához való viszonyuk megfelelően alakult, hogy nem volt frázis a közösségért végzett munka, a munkás megbecsülése és tisztelete. A népi kollégiumok tanulói rendszeresen dolgoztak. Csinosították kollégiumi szobájukat, részt vettek a tanulószoba kiépítésében, rohammunkával alakították ki a sportolási feltételeket, ápolták a kollégium kertjét.⁴²

A közéleti tevékenységre is számtalan gyakorlási lehetőséget biztosított a kollégiumi élet. Minden tanulónak volt valós – és nem kitalált – tenni-valókat adó megbízatása.

A nevelésben jelentős szerepe volt az *ellenőrzés, értékelés* módszerének is. A népi kollégiumokban értékes ellenőrzési forma alakult ki, amely során a tanulók megheszeltek és megvitatták feladataik elvégzését. Ennek egyik megnyilvánulási módja volt a kritika-önkritika. A kritikai összejöveteleknek nagy jelentőséget tulajdonítottak a tanulók, erről így vall egyikük: „Megkezdjük a kritikát, önkritikát. Igen érdekes. Én is sorra kerülök. Ilyet még soha nem csináltam. Éjfélig tart, testileg, lelkileg kifáradva fekszünk le.”⁴³

Szükség szerint alkalmazták nevelésükben az *elismerést* és *büntetést*. E módszereket nem önmagukban alkalmazták, hanem kapcsolták a nevelés többi módszeréhez, köztük is legtöbbször az ellenőrzéshez, a kritikához, az önkritikához.

Következtetések, tanulságok

Az egri népi kollégiumokban szocialista nevelési gyakorlatot valósítottak meg. A végzett tevékenységük zöme kollektív jellegű volt, tele hittel, tele érzélemmel. A kollégiumi nevelőmunka *közösségi elvű önkormányzati munkára* épült. A kollégiumi funkciókat nem öncélúan, nem üres szerepjátszásra hozták létre, hanem reális gyakorlati tartalmuk volt.

A kollégiumi nevelésben kiemelt szerepet kapott a tanulók *materialista világnézetének, marxista világnézetének* fejlesztése. Megalapozódott bennük a művelődés, az önművelés igénye.

Meghatározó volt az egri népi kollégiumok tanulóinak fejlődésében, politikai szemléletük formálásában, hogy *rendszeres kapcsolatot tartottak a kommunista párt helyi vezetőivel. Elfogadták a kommunista párt irányítását*, bekapcsolódtak a párt helyi és megyei akcióiba, részt vállaltak a reakció elleni harcban, tüntetésekben, demonstrációkban, népművelői szerepet töltöttek be.

Össességében megállapítható, hogy a népi kollégiumok Egerben a rövid működésük ellenére – 1946. november 1-től 1949. nyaráig terjedő idő alatt – betöltötték progresszív szerepüket a tanuló ifjúság, a város, a megye társadalmának alakításában.

A mozgalmi tevékenységük adta eszközökkel elősegítették a demokratizálódási folyamatot, az egyházi reakció elleni eredményes harc megvívását.

J E G Y Z E T E K

1. A népi kollégisták útja 1939–1771.
Statisztikai Kiadó Vállalat Bp., 1977. 147. o.
2. Fényes szelek nemzedéke I. (Továbbiakban: FSNZ) Akadémiai Kiadó Bp., 1978. 533–535. o.
3. Uo. 535. o.
4. Népi kollégiumok 1939–1949 Akadémiai Kiadó Bp., 1977. 144. o.
5. Szabó Zoltán: Cifra nyomorúság Cserépfalvi kiadása 1938. 259. o.
6. Statisztikai Évkönyv 1930.
7. Szabó Zoltán: Cifra nyomorúság Cserépfalvi kiadása 1938. 251–252. o.
8. Heves megyei Levéltár (Továbbiakban: HML) Eger városi Nemzeti Bizottság iratai XVII–1/4. B/2. Eger város polgármesterétől 9375/1946. Középkorú kollégiumok felállítása. Eger, 1946. aug. 6.
9. HML Nemzeti Bizottság iratai XVII–1/5. Jegyzőkönyv. Eger, 1946. aug. 8.
10. Uo.
11. Uo.
12. Uo.
13. Uo.
14. HML Nemzeti Bizottság iratai XVII–1/4. B/2. Heves vármegye alispánjától 11811/a. 1946. Népi kollégiumok felállítása. Eger, 1946. aug. 12.
15. Uo.
16. Dr. Nagy József: A szocializmus építése Heves megyében (1945–1969). Eger, 1970. 74. o.
17. HML Főispáni iratok XXI–1/B/4. 231/1945–46. 15779/A. 1946. Tájékoztató helyzetjelentés. Eger, 1946. okt. 4.
18. HML Nemzeti Bizottság iratai XVII–1/4. B/1/b. 344/1946. Népi kollégiumi gyűjtés elszámolás. Eger, 1946. nov. 27.
19. HML Nemzeti Bizottság iratai XVII–1/6. C.2. Leány népi kollégium alakulása Egerben. Eger, 1947. szept. 6.
20. Szecső Károly: Népi kollégiumok Heves megyében Iskolatörténeti tanulmányok. Eger, 1977. 171. o. Heves megyei Tanács Műv. Oszt.
21. Egyéni napló. 1947. november 5–1948. április 30. Jedlicska Gyula iratai (Továbbiakban: J.Gy.I.)
22. Szecső Károly: Népi kollégiumok Heves megyében Iskolatörténeti tanulmányok. Eger, 1977. 171. o.
23. Uo. 172. o.
24. Somos János visszaemlékezése. Magnós interjú.
25. II. Rákóczi Ferenc Népi Kollégium (Továbbiakban: II.R.F.N.K.) Vasvári Pál Szövetkezet jegyzőkönyve. Eger, 1948. febr. 23. J.Gy.I.
26. Népi kollégiumok 1939–1949 Akadémiai Kiadó. 1977. Bp. 5. o.
27. II.R.F.N.K. József Attila Szövetkezet. Jegyzőkönyv. Eger, 1947. nov. 12. J.Gy.I.
28. Jedlicska Gyula visszaemlékezése (Interjú)
29. II.R.F.N.K. Szövetkezeti tanácsülés. Jegyzőkönyv. Eger, 1947. okt. 9. J.Gy.I.
30. II.R.F.N.K. Jegyzőkönyv. Népbíróság. Eger, 1948. ápr. 18. J.Gy.I.
31. II.R.F.N.K. Népbírósági Közlöny. Eger, 1948. ápr. 26. J.Gy.I.
32. Egyéni napló. 1947. november 5–1948. április 30. J.Gy.I.
33. Dr. Nagy Sándor: Harcba született egység. KISZ Heves megyei Bizottsága Agitációs és Propaganda Oszt. Eger, 171. 97–113. o.
34. Darvas Andorné visszaemlékezése. (Magnós interjú)
35. II.R.F.N.K. Honismereti Bizottság. Jegyzőkönyv. Eger, 1948. máj. 10. J.Gy.I.
36. Uo.
37. Darvas Andorné visszaemlékezése. (Magnós interjú)
38. Uo.
39. Dr. Czapik Gyula egri érsek Úr Óexcellenciájának (levél) Eger, 1948. dec. 13. J.Gy.I.
40. Egri Barázda. 1947. febr. 9.
41. Napirend. MSZMP Heves megyei Archívuma. 6. fond.
42. II.R.F.N.K. Naposkönyve. Eger, 1947. ápr. 8. J.Gy.I.
43. Egyéni napló. 1947. november 5–1948. április 30. J.Gy.I.